

İHSAN SÜREYYA SIRMA'NIN ESERLERİNDE HAÇLI KAVRAMI VE HAÇLILAR

Gülşen İstek*

Öz

Siirt'in Pervari ilçesinde 1944 yılının Nisan ayında dünyaya gelen İhsan Süreyya Sırma, tarihçi, ilahiyatçı ve seyyah kimliği ile tanınan Türkiye'nin nadide hocalarından biridir. Hoşgörüsü, sevecenliği, gezmeye merakı, yazmaya olan aşkı, öğrencilerine ve kitaplarına olan düşkünlüğü, ilim uğrunda bitmek tükenmek bilmeyen enerjisi ve sayılamayacak daha birçok güzel hasleti ile yeri doldurulamayacak bir hocamızdır. Hayatı boyunca zor dönemler yaşamasına rağmen İslami yaşantısından hiçbir şekilde taviz vermemiştir. Bu nedenle çoğu zaman hak ettiği akademik rütbelerin verilmediği, sınavlarının geçersiz kılındığı ve hakkında soruşturmaların açıldığı dönemler yaşamıştır. Eğitim hayatına devam etmek için gittiği Paris'ten Kürtçe, Türkçe, Farsça, Arapça, İngilizce'den oluşan dil heybesine Fransızca'yı da ekleyerek dönmüştür. Özellikle anlattığı hadiseleri Arapça, Kürtçe ve daha ziyade Farsça şiirlerle desteklemiş ve ilimlerin birbirinden ayrı olmadığını, birbirini tamamlarsa kişiye daha çok lezzet vereceğini ortaya koymuştur.

İhsan Süreyya Sırma, birçok çalışmasında Haçlı zihniyeti üzerine yorumlar yapmış ve bu zihniyeti taşıyanların Müslümanlara verdiği zararı aktararak bir ders çıkarılması gerektiğini beyan etmiştir. Nitekim Haçlı Seferlerini anlatırken özellikle Müslümanlar arasındaki sürtüşmelerin ve parçalanmışlıkların söz konusu seferlerin birkaç asır devam etmesine neden olduğunu üzüntüyle aktarmıştır. Bu bağlamda her bir Müslüman'ın bu zihniyeti ve buna sahip olanları çok iyi tanıması gerektiğine inanmış ve yazmış olduğu onlarca eserinde Haçlılara ve onun uzantısı olduğunu iddia ettiği günümüz Batılı devletlerine göndermeler yapmıştır. Bu nedenle bu makalede İhsan Süreyya Sırma'nın farklı konular üzerine yazılmış kitapları incelenmiş ve bunlara göre Haçlı kavramı ve Haçlılar üzerindeki fikirleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca çalışmada Latin kroniklerinin yanısıra İslam tarihçilerinin ve çağdaş yazarların eserlerinden de faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, İhsan Süreyya Sırma, Haçlılar, Haçlı Seferleri, Müslümanlar.

CRUSHED CONCEPT AND CRUSHERS IN THE WORKS OF İHSAN SÜREYYA SIRMA

Abstract

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Makale Geliş Tarihi:23.09.2019, Accepted / Kabul Tarihi: 22.12.2019

DOI: <https://doi.org/10.26791/sarkiat.623633>

*Siirt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, gulsenistek@siirt.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3064-1071>

İhsan Süreyya Sırma, known as historian, theologian and traveler, was born in April 1944 in Pervari district of Siirt. Sırma is an expert in the History of Islam in Turkey. He is tolerant, loving, loves to travel and write, fond of his students and books, and pursues knowledge. In addition, our teacher has many more beautiful features that can not be counted. He had a hard time in his life, but he never compromised his Islamic life. For this reason, most of the time he was not given academic ranks, exams were invalidated and investigations were opened against. He also added French to his language set consisting of Kurdish, Turkish, Persian, Arabic and English. He especially supported the events he narrated with Arabic, Kurdish and rather Persian poems. In addition, he thinks that the sciences are not separate from each other, if they complement each other, it will give more taste to the person.

İhsan Süreyya Sırma has commented on the mentality of the Crusades in many of his works and stated that a lesson should be learned by conveying the damage done to the Muslims by the Crusaders. He also stated that a lesson should be learned from these. In his work on the Crusades, he regrets the frictions and fragmentation among Muslims. He stated that this caused the Crusades to continue for several centuries. In this context, according to Sırma, each Muslim must know the Crusader mentality and the Crusaders very well. He also commented on the Crusaders and the Western states that he claims to be his extension. For this reason, in this article, the works of İhsan Süreyya Sırma have been examined and according to their works, the concept of the Crusader and its ideas on the Crusaders have been tried to be determined. In addition, Latin chronicles, works of Islamic historians and other copyrighted works were used in the study.

Keywords: Islamic History, İhsan Süreyya Sırma, Crusaders, Crusades, Muslims.

GİRİŞ

Türkiye'nin tanınmış İslam tarihçilerinden biri olan İhsan Süreyya Sırma, gerçekleştirdiği seyahatleri neticesinde Doğu ve Batı ülkelerini yakından tanıma fırsatı bulmuştur. Tarih alanındaki bilgilerini seyahatler neticesinde elde ettiği tecrübelerle harmanlayarak olayları, kişileri ya da toplumları değerlendirmiş ve bazı önerilerde bulunmuştur. Örneğin, Hz. Peygamber dönemindeki "süper güçler" olarak benzetme yaptığı İran ve Bizans'ın günümüz Amerika ve Batı Devletleri'nden pek de bir farkının olmadığını belirtmiş ve Hz. Peygamberin kavli ve fiili sünnetlerinin uygulanarak günümüz meselelerine çözüm bulunabileceğini iddia etmiştir.¹ Bu bağlamda Hz. Peygamber Bizans ve İran'la mücadelesinde Tevhid inancından güç aldığından günümüz Müslümanlarının da bu inançla hareket etmesinin sorunların çözülmesinde önemli bir etken olacağını vurgulamıştır.²

Sırma, tarihi süreçte yaşanan birçok hadiseden Müslümanların ibret alması gerektiğini düşünmektedir. Bu hadiselerin en önemlilerinden biri de Haçlı Seferleridir. 1095 yılında Papa II. Urbanus'un çağrısıyla başlayan bu mücadeleleri Sırma, birçok açıdan ele almış ve Haçlıları³ farklı bir bakış açısından inceleyerek onları, "Eski " ve "Yeni" olmak üzere

¹ İhsan Süreyya Sırma, *Tarih Şuuru*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2000), 50.

² Sırma, *Tarih Şuuru*, 50.

³ Kutsal toprakları ele geçirmek amacıyla Avrupa'nın farklı yerlerinden harekete geçen Batı Hristiyanları, bu mücadelenin Tanrı adına olduğunu vurgulamak için elbiselerinin üzerinde haç taşımaktaydılar. Kozmopolit bir toplumdaki bu orduya bir bütünlük verilebilmesi için nasıl adlandırılacağı mevcudu gündeme gelmiş ve başlangıçta "Tanrının, İsa'nın Ordusu" gibi ifadeler kullanılırken, askerlerin üzerlerinde taşıdıkları haçın daha belirgin hale gelmesi nedeniyle zamanla "Haçlılar" söylemi daha ön

iki kategoriye ayırmıştır. Onun düşüncesine göre her iki Haçlı türünün de Müslümanlar tarafından oldukça iyi bilinmesi gerekmektedir.⁴ Sırma'nın "Eski Haçlılar" olarak tanımladığı zümre; 1096 yılında kilise önderliğinde Kudüs'ü Müslümanların elinden alma bahanesiyle Avrupa'dan yola çıkan topluluktur. Haçlı Seferlerine her ne kadar dini bir misyon yüklenmeye çalışılsa da gerçekte bu hadise; siyasi, ekonomik ve kültürel birçok ardıl sebebi bünyesinde barındırmaktadır.⁵ "Yeni Haçlılar" olarak tasvir ettiği topluluk ise; yine Hristiyan camiasının çıkarlarını koruyormuş gibi davranan ancak kendi çıkarları üzerine bir sistem kuran devletler topluluğudur.

Usta tarihçiye göre hem eski hem de yeni Haçlıları tam olarak tanıyabilmek ve onların çalışmalarını kavrayabilmek için uluslararası alanda oynanan oyunların farkına varılması gerekmektedir. Kişinin bu durumu kavrayabilmesi için tarih okumasının elzem olduğunu ve okumayan milletlerin başkaları tarafından yazılan hikayelerin bir parçası olabileceğini de düşünmektedir.⁶ Nitekim ona göre tarihin özü olan "ibret" anlayışı, daha doğru bir ifadeyle yaşananlardan ders çıkarma, 19. yüzyıldan itibaren Batılılar tarafından sahiplenilen bir unsur olmuş, Müslümanlar ise bu tarih yazıcılığından vazgeçerek, Batılı tarihçilerin eserlerine atıf yapmayı bir moda akımı haline getirmişlerdir.⁷

Bu makalede değerli hocamız İhsan Süreyya Sırma'nın "Haçlı" kavramı ve "Haçlılar" hakkındaki düşüncelerine yer verilmiştir. Çalışma, daha ziyade onun eserlerinden faydalanılarak hazırlanmış, ancak bazı hususlarda Latin kroniklerine ve diğer telif eserlere başvurulmuştur. Bu bağlamda onun onlarca eserinde çalışılan hususlara yönelik ne tür bilgiler verdiği, tarihsel süreç içinde yaşanan hadiselerle bakış açısı ve bulunduğu çözümler daha açık ve sade bir dille aktarılmaya çalışılmıştır.

1. "Haçlı" Kavramı ve "Haçlılar" Üzerine Çalışma Gerekliliği

Haçlı kavramı ve Haçlılar hakkında bilgi verilmeden önce, Haçlı ruhunun ve fikrinin nasıl ortaya çıktığı üzerinde durulması gerekmektedir. Nitekim Sırma, fikri bulan Hristiyan papazlar için bu adlandırmanın önemli bir bulgu olduğunu iddia etmekte⁸ ve Haçlı Seferlerinde ekonomik ya da çıkar amaçlı bir politikanın sumen altı edilerek dini bir misyon görüntüsüyle Roma'daki Papalığın konumunun güçlendirildiğini belirtmektedir.⁹

plana çıkmıştır. Müslüman tarihçiler onları bu isimden ziyade "Franklar", Osmanlılar "ehl-i salib" ve Araplar ise "Salibiyyün" olarak adlandırmıştır. Ayrıca Doğu ve Batı Hristiyanları arasında cereyan eden hadiseler anlatılırken "Latinler" ifadesi de yine onlar için kullanılmıştır (Geniş bilgi için bk. Işın Demirkent, "Haçlılar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 1996), 14: 525).

⁴ İhsan Süreyya Sırma, *Müslümanların Tarihi*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2017), 4: 273

⁵ Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri", *Turkish Journal of History*, 35 (Temmuz 2011): 66; Sırma, *Müslümanların Tarihi*, 4: 277.

⁶ Sırma, *Tarih Şuuru*, 18.

⁷ Sırma, *Müslümanların Tarihi*, 1:101.

⁸ Haçlı Seferleri adlı eserinde Sırma bu hususu şu sözlerle açıklamaktadır: "Daha önce hiçbir tatbikatı olmamış "Haçlı" fikrinin Hristiyan papazlar tarafından ortaya atılması, onlar açısından fevkalâde önemli bir bulgudur. Ve şayet Hristiyan dünyası bu "Haçlı" fikrini savaşla değil, silahsız tebliğle ortaya koymuş olsaydı, Hristiyan dünyası bu "Haçlı Seferleri" kara damgasını yememiş olacaktı. Onun için "Haçlı Savaşları fikri", sadece Kudüs'e ve Hz. İsa'nın türbesini kurtarmaya yönelik bir hareket değildi. Nitekim Haçlılar Doğu'ya yönelmeden önce, işte İspanya'da /Endülü's'te ve Sicilya'da başladılar". (Bk. İhsan Süreyya Sırma, *Haçlı Seferleri*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2017), 25-26).

⁹ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 25.

Sırma, Haçlı Seferlerini oldukça kısa ve öz bir cümle ile betimlemiş ve bu savaşları "Batı emperyalizminin ilk menşei" olarak tanımlamıştır.¹⁰ Bu bağlamda o, emperyalist zihniyeti kavrayabilmek ve Hristiyan Batı'yı yakından tanıyabilmek için Müslümanların Haçlı Seferlerini çok iyi bilmeleri gerektiğine inanmış,¹¹ bu görüşünü de Oryantalist ve aynı zamanda bu konuda araştırma yapan Zoe Oldenbourg'un bir tespiti ile desteklemiştir. Nitekim Oldenbourg'e göre XI. ve XII. yüzyıllarda yaşamış insanlarla günümüz insanın görüşleri hem Doğu'da hem de Batı'da aynıdır ve o zamandan bu yana her iki yerdeki insanların görüşlerinde bir değişiklik yoktur.¹² Sırma da bu durumu hala düşmanlıkların devam ettiğini ifade etmekle kısaca özetlemiş ve George W. Bush'un Irak'ı işgali sırasında "Bu bir Haçlı Seferidir" sözünü cümlelerin arasına sıkıştırarak örneklendirmiştir.¹³ Bu nedenden olsa gerektir ki, tarihin tarihçiye göre değiştiği, ona göre yorumlandığı ve bundan ötürü de tarafsız olamayacağına inanmış ve başta Haçlı Seferleri olmak üzere her bir savaşın tarihçiler tarafından farklı anlatıldığını belirtmiştir.¹⁴ Bu bağlamda özellikle Müslüman tarihçilerin daha özgün çalışmalar yapması, I. ve II. Haçlı Seferleri haricinde diğer seferlerin de üzerinde durulması gerektiğini düşünmüş, ancak bunun yanısıra sözkonsu hususlarda çalışma yapan Batılı meslektaşlarını tebrik etmeyi de ihmal etmemiştir. Bu konu hakkındaki görüşlerini de şu sözlerle dile getirmiştir:

"Türkçe'de, üç asra yakın bir dönemi içeren Haçlı Seferlerinin tamamını ele alan bir kitap bulunmadığı için bunu bir ihtiyaç olarak telakki ettik ve böyle bir girişimde bulduk. Gerçi Haçlı Seferlerinin bir kısmı, özellikle Birinci ve İkinci Haçlı Seferleri konusunda birkaç çalışma vardır fakat bu çalışmalar, Batılı meslektaşlarımızın yaptıkları yanında zayıf kalmaktadırlar. Üzülerek belirtelim ki, bu konuda Batılılar bize nazaran daha çok gayret sarf etmişler ve çok değerli çalışmalar ortaya koymuşlardır. Zaman zaman, kendi açılarından doğal olan sübjektif görüşleri serdetmiş olmalarına rağmen, onları takdir ediyor ve bizim yapmamız gereken çalışmayı yaptıkları için kendilerini tebrik ediyoruz".¹⁵

Haçlılar ve onların zihniyetini kavrayabilmek için sadece Batılı kaynaklardan yararlanılmasını hoş görmeyen Sırma, eserlerinde sadece bu kaynaklardan yararlananları "Batılılaşma" hastalığına¹⁶ yakalandığını düşünmektedir.¹⁷ Örneğin bu

¹⁰ Sırma, *Nasıl Sömürüldük?*, 110.

¹¹ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 13.

¹² Sırma, *Haçlı Seferleri*, 13.

¹³ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 14.

¹⁴ İhsan Süreyya Sırma, *İslam ve Tarih*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 1991), 86-87.

¹⁵ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 10-11.

¹⁶ İhsan Süreyya Hoca, Batılılaşma hastalığına götüren düşüncenin Abbasiler zamanında başlayan tercüme faaliyetleri ile Müslümanların arasına girdiğini ve Osmanlı Devleti dönemindeki Tanzimat hareketi ile tesir etmeye başladığını belirtmiştir. Tercüme faaliyetlerinin "aydınlanma devri" olarak yutturulduğuna inanan Sırma, bu husustaki düşüncesini 'İslam'ın zafer döneminde, yani Batı'nın Ortaçağ skolastik düşüncesinin karanlıkları içerisinde bulunduğu bir dönemde, Yunan felsefesine neden ihtiyaç duyuldu?... Yunan felsefesi denen bu mucize (!), onun sahibi ve kurucusu olan Bizans'ın, yani Yunan'ın elindeyken, neden bu büyük güç ve kuvvetin; kültür ve medeniyetin çocukları, Konstantiniyye'yi koruyamadılar? İslam orduları şehri kuşatırken, Aristo'yu, Eflatun'u, Sokrat'ı bilen filozoflar yok muydu Bizans'ın payitahtında?.. Var idiyse, felsefe neden koruyamadı saltanatlarını, devletlerini?' cümlesiyle ifade etmiştir. (Bu konu hakkında bk. İhsan Süreyya Sırma, *Tanzimat'ın Götürdükleri*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2016), 15). Diğer bir husus olan Tanzimat hareketi hakkında da, Sırma'nın Tanzimat tanımı yapan birçok yazardan bazılarını ele alması onlarla aynı düşüncüyü paylaştığını göstermektedir. Yavuz Abadan'ın 'Avrupa'dan mülhem, programlı bir ıslahat, reform hareketi' tasvirinin yanı sıra Kraclitz'in 'Osmanlı Devleti'ne Avrupalı bir idare şekli verme gayreti' ifadesiyle aktarılan Tanzimat tanımlamaları, Sırma'nın eserine taşıdığı kavram açıklamaları olmuştur. Hilafeti elinde tutan Osmanlı Devleti'nin Batı'ya yaklaşmasını anlamlandıramamakla birlikte ilk Batı taklitçiliğinin 1720 yılında Fransa'ya

düşüncede olan tarihçilerin Haçlı Seferlerini anlatırken “Orta Çağ” kavramını kullanmalarını oldukça yadırgamış ve söz konusu kavramın Müslümanlar ve Hristiyanlar için farklı dönemlerde başladığını belirterek düşüncelerini şu sözlerle aktarmıştır:

*“Haçlı Seferleri öncesi Hristiyan Batı dünyası devletlerinde “Orta Çağ” diye tanımlanan bir kimlik hâkimdi. Ne var ki Batı dillerindeki “Orta Çağ” kavramı ile Müslüman dünyasındaki “Orta Çağ” kavramı birbirinden oldukça farklıdır. Daha doğrusu, 19. yüzyıla kadar zaten Müslümanlar arasında böyle bir kavram da yoktur. Başka bir deyişle, “Müslümanların Orta Çağı” diye bir şey yoktur... Hatta biraz daha ileri giderek diyebiliriz ki, “Müslümanların Orta Çağı”, 18. yüzyıldan sonra Batılı gibi olmaya çalışmalarından sonra oluştu”.*¹⁸

Sırma'nın düşüncesine göre Haçlı Seferleri üzerinde çalışılırken kullanılan kavram ve kelimelere oldukça dikkat edilmesi gerekmektedir. Söz konusu seferler veya askeri mücadeleler anlatılırken bazı müsteşrikleri veya insancıl (!) görünen kişileri memnun etmek ya da ikna etmek gibi bir çaba içinde olunmamalıdır.¹⁹

2. Haçlı Seferlerinin Sebepleri

Tarihi kaynaklar Haçlı Seferlerinin başlama sebeplerini dini, siyasal ve sosyal açıdan üç kısma ayırmıştır.²⁰ Sırma da “*Haçlı Seferleri*” adlı eserinde söz konusu seferlerin sebeplerini maddeler halinde aktarmıştır. Ona göre yaklaşık üç asır süren savaşların görünürdeki sebebi; “*Kudüs'ün Müslümanların elinden geri alınması*”, gerçekteki sebebi ise “*Kudüs ve çevresine egemen olan İslam varlığını ortadan kaldırma*”dır.²¹ Nitekim Kudüs'ün Selçuklular tarafından fethedilmesi ve fetih hareketlerinin Bizans sınırına dayanması bütün Hristiyan camiayı ayağa kaldırmış ve “*kâfir*” olarak addettikleri Türklere karşı bir sefer düzenlemelerine neden olmuştur.²²

Sırma, Haçlı Seferlerinin başlama sebeplerinden birisini; “*Müslümanların kendi arasında yaşadıkları sürtüşmeler ve bunun neticesinde oluşan parçalanmışlık durumu*” şeklinde tanımlamıştır.²³ O, Şiî Fâtımî Devleti ile Sünnî Halife arasındaki iktidar mücadelesinden, Türklere Şiîler arasındaki problemlerden, Sicilya'daki Müslümanların

Yirmisekiz Mehmet Çelebi ile başladığını aktaran Sırma, sonraki dönemlerde Batı'ya duyulan hayranlığın kapitülasyonlara dönüştürülerek somut hale getirildiğini ve böylelikle koca bir devletin kendi himayesindeki Katolik ve Ortodoks Hristiyanların hâkimiyetini kaybetmesine neden olduğunu belirtmiştir. Batılılaşmanın arttığı Sultan III. Selim dönemini ise Sırma, Batılılardan medet umulan ve gelecek yardımı da Müslümanlar lehine kullanacağı sanılan zavallı bir zaman dilimi olarak nitelendirmiştir. (Sırma'nın Tanzimat ve Batılılaşma hususundaki fikirleri için bk. Sırma, *Tanzimat'ın Götürdükleri*, 20-29)

¹⁷İhsan Süreyya Sırma, *Pakia Mektupları*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2017), 12; Sırma, *Nasıl Sömürüldük?*, 142.

¹⁸ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 15.

¹⁹ İhsan Süreyya Sırma, *İslami Tebliğin Medine Dönemi ve Cihad*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2017), 237.

²⁰ Demirkent, “Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri”, 66.

²¹ İhsan Süreyya Sırma, *Sömürü Ajanı İngiliz Misyonerleri*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2016), 11.

²² Latin kroniklerinde de Haçlı Seferlerinin görünürdeki nedeni “Kudüs'ün Türklerin elinden alınması” olarak aktarılmıştır. Papa II. Urbanus, Clermont Konsili'nde Avrupa'nın önde gelen asilzade, baron, derebeyi, prens ve krallarına yaptığı konuşmada Türklere “kafir” olarak bahsetmiş ve sözlerine kafirlerin kutsal topraklardan çıkarılması gerektiğine dair verdiği talimatlarla devam etmiştir. (Geniş bilgi için bk. *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği*, çev. Ergin Ayan, (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2016), 53; Sırma, *Haçlı Seferleri*, 17).

²³ Sırma, *Müslümanların Tarihi*, 4: 282.

kendi aralarında yaşadığı sürtüşmelerden, Cezire, Anadolu ve Bilâdu'ş-Şam'da kurulan küçük devletçiklerden bahsederek bu durumun Haçlı Seferlerine rahat bir zemin hazırladığını belirtmiştir.²⁴ Ona göre Müslümanlar arasındaki parçalanmışlık; Hristiyan camiasının iştahını kabartmakla kalmamış, aynı zamanda Avrupa'da Haçlı ruhunun oluşmasına ve Müslümanların, Batıdan gelen en büyük bela olarak tasvir ettiği Haçlı Savaşlarında ağır kayıplar vermesine neden olmuştur.²⁵ Usta tarihçi bu düşüncesini şu sözlerle aktarmıştır:

*“Demek istiyoruz ki, şayet Müslümanlar, birbirleriyle uğraşmayıp, bir zamanlar olduğu gibi, birlik olsalardı, Batı'nın bütün kiliselerinde konsüller toplansa, yine de “Haçlı Seferleri”ni göze alamazlardı. İşte Müslümanların bu parçalanmışlıklarını yakından takip eden Papalık, İslam dünyasının bu kötü durumunu Hristiyanlara anlatarak “bu fırsat bir daha ele geçmez; Müslümanlar parçalanmışken, bundan istifade edelim ve Kutsal Savaş’ı başlatarak İslam dünyasını ele geçirelim; her tarafta kutsal Haç’i hâkim kılalım diye Avrupa çapında vaazlar tertip ediyordu”.*²⁶

Haçlı Savaşlarının başlamasının diğer bir sebebini Sırma, *“Hristiyanların Papa ve onun yardımcıları tarafından icat edilen yeni bir günah çıkarma usulü ile kandırılması”* şeklinde tanımlamıştır.²⁷ Thomas Asbridge'nin *“The First Crusade”* isimli eserinden alıntı yaparak yeni bulunan günah çıkarma usulünü ise şu sözlerle açıklamıştır: *“Papa II. Urbain'e göre silahlı olarak Haçlı seferlerine katılacak olan Hristiyanların, ne günah işlemiş olurlarsa olsunlar, günahları affedilecekti. Bu yeni ‘dini kural’, kaçırılmayacak ‘süper bir günah çıkarma’ydı”.*²⁸ Ayrıca ona göre Haçlı din adamlarının tek aldatmacası bu değildir. Nitekim onlar, Hristiyanları söz konusu seferlerin Tanrı tarafından yönetildiğine inandırmakla kalmayıp, Avrupa'nın farklı yerlerinden oluşturulan askeri birliğe de *“Tanrı'nın ordusu (l Armée du Christ)”* ismini vererek bir kutsiyet atfetmişlerdir.²⁹ Bunun yanı sıra köy köy dolaşan papazlar, Haçlı Seferlerine katılan dindar ve fakir kişilerin aynı zengin kimseler gibi hac yapabilme imkânına sahip olacaklarını bildirmiştir.³⁰ Sırma da, bahsedilen bu kimselerin fakir Hristiyan halka verdiği bu vaadi değerlendirmiş ve bunun üzerinde durulması gereken bir nokta olduğunu belirtmiştir. Ona göre din adına başlayan bu yolculukta Hristiyan hacılar, *“Haç, Kan ve İsa'nın Mezarı”* şeklinde üç kelimedenden oluşan bir parola ile silahlı bir savaşıya döndürülmüş ve bunun sonucunda da yolculukları boyunca dine aykırı davranışlarda bulunmuşlardır. Nitekim bunların çoğu hacı olamadan öldürülmüştür.³¹

İhsan Süreyya Sırma'nın neredeyse bütün eserlerinde yer verdiği *“ulu'l-emr'e itaat anlayışı”*,³² ona göre Haçlı Seferlerinin başlamasının nedenleri arasında sayılmaktadır.

²⁴ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 37.

²⁵ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 18; Sırma, *Nasıl Sömürüldük?*, 48.

²⁶ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 23.

²⁷ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 36.

²⁸ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 36; Thomas Asbridge, *Haçlı Seferleri*, (İstanbul: Say Yayınları, 2014), 38.

²⁹ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 36.

³⁰ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 24; Sırma, *Nasıl Sömürüldük?*, 89.

³¹ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 25

³² İhsan Süreyya Sırma Batı'nın, İsrail'in ya da Haçlı zihniyeti taşıyanların Müslümanlara zarar veremediğini, onlara en büyük zararı bizzat kendileri tarafından verildiğini iddia etmektedir. Özellikle saltanat rejimini şiddetli bir şekilde eleştiren Sırma, Yezid bin Muaviye'nin iktidara gelmesinden bu yana Müslümanların İslam'ı yanlış anladığını, halifeye ya da onun adamlarına kul-köle olduklarını, her türlü zorbalığa “ulu'l-emr” e itaat emri mucibince sustuklarını ve saltanat uğruna hakkında ayet bulunan şura sistemini kaybettiklerini aktarır. Bunun yanı sıra “ulu'l-emr” ayetinin “minkum” kelimesinin üstünde ısrarla durulması gerektiğini düşünen Sırma, bu kelimenin itaat edilmesi gereken kimseleri aktardığını belirtmiştir. Ayrıca Hoca'nın görüşüne göre, - “minkum” kelimesi anlaşılmadığından olsa gerektir ki-Yezid'in iktidarını sağlamlaştırmak için Müslümanlar arasında yapılan ve sonrasında da bu niyetle

Kilise ve onun üyeleri kendi prestijlerini artırma,³³ kiliseyi zengin etme ve daha fazla nüfuz sahibi olabilme arzusu nedeniyle seferlerin başlamasında dini, itici bir güç olarak kullanmıştır.³⁴ Ona göre ruhban kesiminin lideri olan Papa'nın insanlık dışı söylemleri, "Tanrı böyle istiyor" cümleleri ile daha baskın bir hale getirilmiş ve mutlak itaat sistemi oluşturulmuştur.³⁵ Hristiyan halk da bu itaat anlayışından dolayı hem Haçlı Seferlerinde hem de öncesinde kilise, derebeyleri veya Haçlı Seferleri sırasında Kudüs'te kurulan yağmacı ve sömürücü Hristiyan tarikatları tarafından İncil'e rağmen köleleştirilmiş ve gerçekten İsa'ya inananlar ezilmiştir.³⁶ Sırma, *Pakia Mektupları* adlı eserinde Fransız Dominique'nin Müslüman oluşunu anlatırken Muhammed İkbal'in "Şarktan Haber" kitabındaki bir yazıya atıf yaparak kilisenin bir sülük gibi insanların kanını emdiğinden ve zenginlerin müreffeh bir hayat sürerken, fakirlerin ise günden güne gözyaşlarının arttığından bahsetmiştir.³⁷ Nitekim Haçlı Savaşları'nda da görüldüğü üzere öldürülenler sadece Müslümanlar ve Yahudiler değildir. Zira öldürülenler ve yağmalananlar arasında kendi emirlerine girmemiş Hristiyanlar vardır ki, bu durum özellikle Macaristan ve Bulgaristan topraklarında yaşanmıştır.³⁸ Haçlıların söz konusu savaşların başlamasına sebep olan dini misyondan uzaklaştıklarını onların geçtikleri güzergâhta yaptıkları hırsızlık vakalarından da görülebileceğini iddia eden usta tarihçi bu hususta "Neler Sordular" adlı eserinde şu cümleleri sarf etmiştir: "Her ne kadar Haçlı seferleri Pierre l'Ermite adında bir Papaz tarafından başlatıldıysa da, açın kitapları okuyun, bunun bir yağma ve bir eşkıyalık hareketi olduğunu görürsünüz. Ama meselenin kökünde bu vardır: Orası kutsal beldedir, işgal edilmiştir, onu kurtarmak lazım".³⁹ O, bu düşüncesini Haçlıları Anadolu coğrafyasına çağırın Bizans kralının kızı Anna Kommena'nın hatıratından bir kaç anekdot ekleyerek güçlendirmiştir. Nitekim Kommena, Haçlıların taşkınlıklarını görünce onları "Batılı barbarlar" olarak tanımlamıştır. Sırma'nın ise Haçlıları aktarırken kullandığı kelimelerden biri de bundan dolayı "yağmacı" tabiridir.⁴⁰

Haçlı Seferlerinin başlamasında ekonomik sebepler ve sosyal tabakalaşma da önemli bir etkidir.⁴¹ Bahsi geçen sebepler arasında kişilerin mülkiyet hakkının olmaması, derebeylerine bağımlı olarak sürdürdükleri hayat tarzı, okuma-yazma oranının %2 civarında bulunması gibi hususlar bulunmaktadır.⁴² Bunun yanı sıra bazı derebeylerin ve yerel idarecilerin Avrupa'da hüküm sürdüğü alanlara yeni bölgeler dâhil etmek

yapılan savaşlar, "Din için Devlet" kavramını ortadan kaldırarak "Devlet için Din" anlayışını ortaya koymuştur. Bu nedenle devlet ve rejimler tarafından uygulanmak istenenler "la yus'el" bir hale getirilmiş ve kutsallaştırılmıştır. (Ayrıntılı bilgi için bk. İhsan Süreyya Sırma, *Hilafetten Saltanata Emeviler Dönemi*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2016), 60-65; Sırma, *Pakia Mektupları*, 50; Sırma, *Neler Sordular*, 64; Sırma, *Nasıl Sömürüldük?*, 77).

³³ Claude Cahen'de "Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı" adlı eserinde bu düşüncüyü şu sözlerle desteklemiştir: "Haçlı seferi, önce ruhban ve feodal çevrelerin tekelindeydi ve yüzyıllar boyunca Din ve Kilise'nin başlıca 'ad majorem gloriam (şan ve şöhretini)' oluşturdu" (Bk. Claude Cahen, *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı*, çev. Mustafa Daş, (İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2018), 14).

³⁴ İhsan Süreyya Sırma, *Osmanlı Devleti'nin Yıkılışında Yemen İsyancıları*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2015), 60; Sırma, *Müslümanların Tarihi*, 1:77.

³⁵ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 34.

³⁶ Sırma, *İslam ve Tarih*, 37.

³⁷ Sırma, *Pakia Mektupları*, 60-61.

³⁸ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 40.

³⁹ Sırma, *Neler Sordular*, 75.

⁴⁰ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 46.

⁴¹ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 17.

⁴² Sırma, *Haçlı Seferleri*, 15-16.

istememesi de, söz konusu seferlerin ekonomik nedenleri arasında görülmektedir.⁴³ Bu bağlamda Sırma da bir tespitte bulunmuş ve maddi çıkarları gözeterek Doğu'ya gelen birçok Haçlı asilzade, şövalye ve prensin Suriye ve Filistin topraklarında kendi devletlerini kurduklarını belirtmiştir. Ayrıca ona göre Batı Hristiyanları Haçlı Seferleri sayesinde hem Doğu'dan hem de Doğu Hristiyanlarından haberdar olmuş, anlatılanların tam aksine Doğu'daki Hristiyanların müreffeh bir hayat yaşadıklarına şahit olmuşlardır. Seferler sayesinde Doğu'nun zenginliklerine hayran kalan Haçlılar, o günden bugüne değin Suriye, Filistin, Irak ve Mısır topraklarından çıkmamıştır.⁴⁴

3. Haçlı Seferleri ve Haçlılar⁴⁵

Papa II. Urbanus'un 27 Kasım 1095 tarihinde bütün Hristiyan alemine Kudüs'ü⁴⁶ Müslümanların elinden kurtarmak için yaptığı çağrı sonucunda fiilen başlatılan Haçlı Seferleri 1291 yılına kadar devam etmiştir. Haçlı Seferlerinin başlamasında Papa II. Urbanus'un oldukça etkili olduğunu belirten Sırma, onun Matta İncilinin "*Ardımdan gelmek isteyen kendini inkar etsin, haçını alıp beni izlesin*" (16:24) cümlesine uygun olarak hareket ettiğini ve aynı zamanda Hristiyanlığı "militarize" ettiğini belirtmiştir.⁴⁷ Bu düşüncesini, Papalık kurumunun siyasi bir lider vasfına bürünmek için XI. yüzyılda imparatorun hâkimiyetini reddederek bütün Hristiyanların lideri olduğunu beyan etmesi durumu ile desteklemiştir. Bu bağlamda Papalık kurumunun İsa'nın barışçıl tebliğ metodundan vazgeçtiğini ve İspanya'daki "*Reconquista*" harekâtı ile Haçlı Seferlerinden önce Müslümanlara katliam uygulamaya başladığını da sözlerine eklemiştir.⁴⁸ Haçlı Seferlerinin önemli komutanlardan biri olan Raymond de Saint-Gilles, tam da aktarılan bilgilere uygun bir isimdir. Nitekim o, İspanya'daki mücadelelerde İspanyolların yanında Müslümanlara karşı savaşan bir din adamı olarak

⁴³ Demirkent, "Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri", 66.

⁴⁴ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 21.

⁴⁵ İhsan Süreyya Sırma'ya göre Haçlılar, Eski Haçlılar ve Yeni Haçlılar olmak üzere ikiye ayrılır. Bu bölümde aktarılan, tarihi süreçte gerçekleşmiş olan Haçlı Seferleri ve bu seferlerde yer alan Haçlılardır (Eski Haçlılar). Diğer bölümde ise "Yeni Haçlılar" başlığı altında Sırma'nın kimleri ve neyi kastettiği aktarılacaktır.

⁴⁶ İhsan Süreyya Sırma "*Haçlı Seferleri*" adlı eserinde kısaca Kudüs'ün ilk kez Müslümanlar tarafından fethine değinmiştir. Başkomutan Ebû Ubeyde bin Cerrâh, öncelikle şehir halkına bir mektup yazarak İslam'a davet etmiş, bunu kabul etmeyince de vergi vermelerini istemiştir. Kudüslülerin her iki şartı da kabul etmemeleri üzerine şehir, İslam orduları tarafından kuşatılmıştır. Ebû Ubeyde'nin Kudüs'ü muhasara etmesi üzerine Kudüslüler, ancak Halife Hz. Ömer'e teslim olacaklarını bildirmiş ve Hz. Ömer şehir merkezini bırakarak Kudüs'e gelmiş ve onlara bir emânname vermiştir. Bu emânname Fâtımî Halifesi Hakem (996-1021) haricinde diğer halifeler döneminde de yürürlükte kalmıştır. (Bu emânname için bk. Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerir et-Taberi, *Tarih'ul-Ümem ve'l-Mülük*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, (Beyrut: Daru's Süveydân), 3:607-608; İhsan Süreyya Sırma, *İslâmî Tebliğin Örnek Halifeler Dönemi*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2011), 109, 112; Sırma, *Nasıl Sömürüldük?*, 87).

İhsan Süreyya Sırma Kudüs'ün fethini anlatırken özellikle iki husus üzerinde durmuştur. Birincisi hem Hz. Ebû Ubeyde hem de Hz. Ömer'in Hz. Peygamber'in İslami tebliğ metodlarını kullanması, ikincisi ise İslam devleti adına verilen bir taahhüdün yerine getirilmemesi ve bunun da Haçlı Seferleri gibi büyük belalara sebebiyet vermesidir. (Hz. Peygamberin tebliğ metodları için bk. Sırma, *İslami Tebliğin Medine Dönemi ve Cihad*, 237). Bu bağlamda Sırma, "*İslami Tebliğin Mekke Dönemi ve İşkence*" adlı eserinde Suyufî'nin Tarih adlı eserinden "*Bu adam aranızda yaşadığı müddetçe, siz ve fitne arasında, çok sağlam kilitlenmiş bir kapı olacaktır*" hadisini naklederek Hz. Ömer döneminde ve hatta onun uygulamalarının geçerli olduğu dönemlerde Müslümanların fitneden uzak kaldığını ve ahidnâme olayında da görüldüğü üzere söz konusu yönetim şekli uygulanmadığında Müslümanların Haçlı seferleri gibi büyük belalara duçar kaldığını belirtmiştir. (Geniş bilgi için bk. İhsan Süreyya Sırma, *İslami Tebliğin Mekke Dönemi ve İşkence*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 1991), 141).

⁴⁷ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 29.

⁴⁸ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 30.

tarih sahnesine çıkmış ve Müslümanlara karşı savaşını Anadolu, Suriye ve Filistin topraklarında da devam ettirmiştir.

Tarihi kaynaklar dikkate alındığında Müslümanların, Hristiyan ya da diğer kavimlere karşı hiçbir zaman katliam uygulamadığını iddia eden Sırma, ruhban kesiminin ise tam aksine davrandığını, saf Hristiyanları Müslümanların kilise yaktığını, Hristiyanları öldürdüğünü söyleyerek kandırıp katliama teşvik ettiğini belirtmiştir.⁴⁹

Kudüs'e yaptıkları yolculuklarda göğüslerine ve sırtlarına üzerinde "haç" simgesi bulunan kırmızı bir bezi takmalarından dolayı "Haçlılar" adı verilen ilk ordu, 1096 yılının Mayıs ayında "sofu görünümlü" bir papaz olarak nitelendirilen Pierre l'Ermite'nin önderliğinde 20.000 kişiden oluşan bir birlikle yola çıkmıştır. Bu askeri birlikten sonra oluşturulan Haçlı ordusunun sayısı bazı kaynaklarda 60.000-100.000 olarak verilirken, bazılarında sayı verilmeden aktarılmıştır.⁵⁰ Sırma ise eserinde bu sayıyı 100.000 olarak vermiştir. Ayrıca o, Haçlı ordusunun anlatırken "*Savaşacak hacılar*" diyerek kinayeli bir anlatım kullanmıştır.⁵¹ Haçlıların Anadolu topraklarına ulaşıncaya kadar kendi dindaşlarına ve Bizans'a bağlı Macar, Hırvat, Boşnak, Sırp ve Bulgarlara zulmettiğinden ve onların mallarını yağmaladığından bu seferler, aynı zamanda Katolikler ve Ortodokslar arasındaki gerginliğin gittikçe artmasına sebep olmuştur.⁵²

Haçlılar Anadolu topraklarına girdiğinde İznik'te karargâh kurmuşlardır. İznik'in Selçukluların başkenti olması ve Sultan Kılıç Arslan'ın Danişmendoğullarına karşı sefer düzenlemesi ve onları çok da ciddiye almaması, İznik'ten Konya'ya doğru geri çekilmesine neden olmuştur. İznik'in Latinlerin eline geçmesi bütün Avrupa'da Haçlı Seferlerine katılmak için yeni bir heyecan oluşturmuştur.⁵³ 1 Temmuz 1097 tarihinde Eskişehir'de yapılan mücadele de onların galibiyeti ile sonuçlanmıştır. Anadolu topraklarında bulunan Ermenilerin bu galibiyetlerden oldukça memnun olduğu görülmektedir.⁵⁴ Nitekim Ereğli'de Ermeniler, onlara stratejik yardımda bulunmakla kalmamış, mali yardımda da bulunmuşlardır.⁵⁵ Haçlıların ilerleyişi Tarsus⁵⁶ ve Çukurova'yı işgal etmeleri ile devam etmiştir. Urfa'da ise onların Ermeniler tarafından oldukça iyi karşılandığı ve hatta Baudouin'e Urfa Kontluğu payesi verilmesinde ciddi

⁴⁹ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 31.

⁵⁰ I. Haçlı Seferine katılan Haçlıların sayısı hakkında farklı görüşler vardır. İbn Kalânisi, belirli bir rakam vermemiş ve Haçlıların sayısını "sayılamayacak kadar çok" olarak aktarmıştır (Bk. İbn Kalânisi, *Şam Tarihine Zeyl*, çev. Hasan Âli Yücel, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015), 1). Günümüz tarihçilerinden Steven Runciman Haçlıların 20.000 ya da 30.000 ve ayrıca Pierre l'Ermite komutasında 20.000 kişi olduğunu belirtmiştir (Bk. Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, (Ankara: TTK Yayınları, 2008), 1:263-267). Thomas Asbridge ise I. Haçlı Seferine yaklaşık 60.000 ila 100.000 Hristiyanın katıldığını aktarmıştır (Bk. Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 62).

⁵¹ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 37.

⁵² Sırma, *Haçlı Seferleri*, 39.

⁵³ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 50.

⁵⁴ Gesta Francorum'da Ermenilerin Haçlılarla ilk temasının 1097 yılının Eylül ayında Bizans zindanlarından kaçan ve ismi Bagrat olan bir Ermeni sayesinde olduğu belirtilmiştir. Baldouin, Bagrat'ı kendi birliğine almış ve bundan sonraki aşamalarda Fırat'ın kıyısındaki Ermenilerle Haçlıların teması devam etmiştir. (Geniş bilgi için bk. Gesta Francorum et Aliorum Hierosolymitanorum (Anonim Haçlı Tarihi), çev. Ergin Ayan, (İstanbul: Selenge Yayınları, 2013), 36.

⁵⁵ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 1:145.

⁵⁶ İhsan Süreyya Sırma, Tarsus'un işgalini aktarırken bu şehrin önemine değinmiş ve şehrin Emeviler döneminden beri bir İslam beldesi olduğunu ve Abbasi halifelerinden Me'mûn'un mezarının Tarsus Ulu Cami yanında olduğunu belirtmiştir (Bk. Sırma, *Haçlı Seferleri*, 53).

bir etkileri olduğu görülmektedir.⁵⁷ Nitekim Urfa kralı Thoros öldükten sonra Baudouin, Urfa'nın idaresini eline almış ve burada Urfa Haçlı Kontluğunu kurmuştur.⁵⁸

Urfa'dan sonra Haçlılar, Hristiyanlık için önemli bir merkez olan Antakya'ya doğru ilerlemişlerdir. Usta tarihçinin, Haçlı Savaşlarını anlatırken Antakya'dan geniş bir dipnot açarak bahsettiği görülmektedir. Zira söz konusu belde, ilk defa “*Hristiyan*” kelimesinin kullanıldığı, Hz. İsa'nın havarilerini korumak için halkın sevip saydığı ve bu nedenle *Habibu'n-Neccar* olarak adlandırdığı marangoz birisinin şehit edildiği,⁵⁹ İslam'ın uhuvvet mefkûresinin gidip yerine saltanat çıkarlarının ayyuka çıktığı ve iki Müslüman ülkenin birbirini “kardeş düşman” ilan ettiği bir yerdir. Sırma, Antakya'nın Haçlılar tarafından ele geçirilmesinin Haçlılar nezdinde de olumlu sonuçlar doğurmadığını beyan etmiş ve bu durumu Haçlılar arasında “*günah kampanyası başlatıldı*” diyerek kısaca özetlemiştir.⁶⁰ Bu söylemini papazların Haçlı askerlerine oruç tutmasını ve ilahiler söylemesini tavsiye ederek önlemeye çalıştığı hususu ile desteklemiştir. Ayrıca Michaud'un Fransızca eseri “*Historie des Croisades*” den alıntı yaparak Haçlı askerleri arasındaki zinanın yaygınlaşmasından dolayı Haçlı kadınlarının erkeklerden ayrı ve uzak bir yerde tutulmasıyla zinanın yaygınlaşmasının önlenmeye çalışıldığını da cümlelerine eklemiştir.⁶¹ Antakya Kuşatması sırasında Haçlı askerlerinin inandığı bazı hurafeleri de satırlarına taşımış ve bunlardan en ilginçinin Peter Bartholomeus tarafından bir kilisede bulunarak Tanrı'nın mucizesi olarak ilan edilen ve Antakya Kuşatması sırasında Hristiyanların büyük bir moral kazanmasına neden olan “Kutsal Mızrak” hikâyesi olduğunu da aktarmıştır.⁶² Hadiselere her iki taraftan da bakmayı kendisine bir usul olarak seçtiğinden, söz konusu kuşatmanın sonuçlarını irdelerken Müslümanların hatalarına da değinmiştir. Nitekim Müslümanların komutanı Kürboğa'nın kendini beğenmiş tavırları, diğer komutanları dinlememesi ve en önemlisi de savaş sistemini akıllıca belirleyememesi binlerce Müslümanın şehit olmasına sebebiyet verirken aynı zamanda Antakya'da kurulacak olan bir Haçlı Prinkepsliğine de zemin hazırlamıştır. Haçlıların Antakya'dan sonra ilk duraklarından biri olan Ma'arra ise Müslümanların uzun zaman zihinlerinde unutulmayacak derin yaralar açmıştır. Nitekim burada uygulanan katliamda on binlerce kişi kadın, erkek ve çocuk demeden öldürülmüş ve hatta şehrin köpekleri dahi Haçlı zulmünden nasibini almıştır.⁶³ Sırma'ya göre söz konusu hadiseler sırasında Haçlıların ilerleyişini hızlandıran önemli bir unsur vardır ki, o da Haçlılar tarafından Müslümanların arasında fitne sokulması ve İslam dünyasının paramparça olmuş halidir.⁶⁴

Kudüs'ün 14 Temmuz 1099 tarihinde elden çıkmasıyla Haçlılar, Müslümanlara karşı benzeri görülmemiş bir katliam uygulamışlardır. Batılı kaynaklarda Mescid-i Aksa'ya sığınan on binlerce⁶⁵ Müslümanın öldürülmesi ve Haçlıların dizlerine kadar gelen kan

⁵⁷ Anonim Süryani Kroniği, çev. İlhan Aslan, (İstanbul: Post Yayınları, 2019), 23.

⁵⁸ Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1118)*, (Ankara: TTK Yayınları, 2013), 1:38-41.

⁵⁹ İhsan Süreyya Sırma, *Dağların Sırrı*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2017), 83-87.

⁶⁰ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 63.

⁶¹ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 63.

⁶² Sırma, *Haçlı Seferleri*, 68.

⁶³ Albert of Aachen, *Historia Ierosolimitana. History of the Journey to Jerusalem*, trans. Susan B. Edgington, (Surrey, 2013), 194; Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi*, çev. Ilcan Bihter Barlas, (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2009, 96).

⁶⁴ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 74.

⁶⁵ Şehrin Haçlılar tarafından ele geçirilmesini İbnü'l-Esîr 15 Temmuz 1099 tarihini vermiştir. Kudüs'te şehit edilen Müslümanların sayısı İbnü'l-Esîr'e göre 70.000'den fazladır. Şehit edilenler arasında çok sayıda din adamı, âlim, abid ve zahid kimseler bulunmaktadır (Geniş bilgi için bk. İbnü'l-Esîr, *El-Kâmil fi't-Tarih*, (İstanbul: Ocak Yayınları, 2016), 8: 418-419). Dönemin İslam Tarihçilerinden İbn Kalânisi

birikintileri içerisinde Kutsal Kabir’i ziyarete gittiklerini belirtmesi, bu durumu anlamak için yeterli olsa gerektir.⁶⁶ Bu bağlamda Sırma, Kudüs’teki Hristiyanlar ile yaşanan hadiseler sonrasında Müslümanların durumunu mukayese ederek bir değerlendirme yapmıştır. Nitekim İslam dini zımmi haklarına riayet ettiğinden,⁶⁷ birkaç yönetici dışında Müslüman liderler bu beldedeki Hristiyan halka iyi davranmış ve hatta burada yaşayanlar kendi dininden olan devlet yöneticilerinden daha fazla zulüm görmüşlerdir. Ancak her üç din için de kutsal olan bu beldenin Haçlıların eline geçmesiyle Müslümanlara karşı vefasız davranmışlardır.⁶⁸ Kudüs’te yaşananları ve kendi tabiriyle “*Haçlı ruhunu*” şu şekilde anlatmıştır:

“Günlerce aç kalmış sırtlanlar gibi, Müslümanları parçalayıp duruyorlardı ‘Hristiyan hacılar’... Ve bu korkunç katliam, aynı zamanda Tanrı olarak kabul ettikleri İsa adına yapıyordu. Camiye akmış olan Müslüman kanı, Haçlıların dizlerine kadar çıkıyordu. Etraftaki dağlarsa, camiden çıkan iniltiyle çınlıyordu. Haçlılar Kudüs’ü ele geçirdikleri günün ertesinde, daha büyük bir vahşete başladılar. Dışarıdan gelebilecek Müslümanların yardımını düşünerek, şehirde bulunan Müslümanların tamamını katletmeye karar verdiler. İşte buydu ‘Haçlı Ruhı’. Haçlı fanatizmi iktidar olmuştu Kudüs’te. Batı’dan gelmiş olan bu ‘barbarlar’, Allah’ı da, İsa’yı da, Meryem’i de unutup, ‘Şeytan’ın dinine girdiler ve katletmeye başladılar Müslümanları... Ama Haçlıda vefa olur mu?”⁶⁹

İhsan Süreyya Sırma Kudüs’teki katliamdan bahsederken usta tarihçiliğini ortaya koymuş ve geçmişte yaşanan hadiselerin hala günümüzde nasıl ve nerede devam ettiğini de belirtmiştir. Ona göre 2003-2004 yıllarında Amerikalı askerlerin Irak/Felluce’deki Ebû Ğurayb’da yaptıkları, Haçlı katliamlarını aratmayacak cinstendir.⁷⁰

Kudüs’ün işgalinde Fâtımîlerin de büyük bir rolü olduğunu vurgulayan Sırma, onların Selçuklulara karşı Haçlıların yanında yer aldığını, ancak Askalan Savaşı’nda⁷¹ müttefiki

şehit edilenlerin sayısını on bin olarak belirtmiş, ancak öldürülenlerin sadece Müslüman olmadığını Yahudilerin de sinagogda yakıldıklarını belirtmiştir (Bk. İbn Kalânisi, *Şam Tarihine Zeyl*, 6). Urfalı Mateos’a göre şehit edilenlerin sayısı 65.000’dir (Bk. *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor’un Zeyli (1136-1162)*, çev. Hrant D. Andreasyan, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2019), 199). Willermus Tyrensis ise şehit edilenlerin sayısını on binler olarak ifade etmiş ve bu sayıyı sadece tapınağın etrafında öldürülenler için vermiştir. Sokaklarda ve meydanlarda öldürülen Müslümanları sayıya dâhil etmemiş, edilirse sayının oldukça fazla olacağını belirtmiştir (Bk. Willermus Tyrensis’in Haçlı Kroniği, 363).

⁶⁶ Anonim *Haçlı Tarihi*, 155; Raimundus Aguliers, *Haçlılar Kudüs’te*, yay.haz. Süleyman Genç, (İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2019), 204-207.

⁶⁷ Zımmi haklarını ve bunun Hristiyanlar üzerindeki etkisini Claude Cahen şu şekilde değerlendirmiştir: “*Tarihi Arap geleneklerine de uygun biçimde bir uzlaşma, Hristiyanlara bir nevi anlaşmalı bir himaye (zımmi) hakkı doğuruyordu. Onların canlarını, mallarını ve kutsal tanrıdiklerini garanti altına alıyordu. Bu elbette dine dayanmayan modern devletin konsepti değilse de, -artık hiç yoktur- en azından o zamanlar hiçbir toplumun tatbik etmediği son derece geniş hoşgörü usullerinden birini oluşturuyordu...İslam’ın yayılışı neredeyse hiçbir zaman kendi inançları için bir tehlike olarak görülmedi. Ve dahi bir nevi müteakabiliyet babından, Hz. Muhammed’in tebliğ ettiği mesajda bir çeşit doğruluk gören Hristiyanlar da mevcuttu”.* (Bk. Cahen, *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı*, 31-32).

⁶⁸ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 80.

⁶⁹ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 84.

⁷⁰ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 85.

⁷¹ 1099 yılında gerçekleşen Askalan mücadelesi hakkında Gesta Francorum şunları aktarmaktadır: “*Savaş korkunçtu, fakat savaşı bize kazandıran Tanrı bütün kuvveti ve gücüyle bizimleydi. Tanrı’nın düşmanları, körleşmiş ve şaşırmış duruyorlardı; gözleri açık olduğu halde Mesih’in şövalyelerini görmüyorlardı ve inatla direnemiyorlardı, zira Tanrı’nın gücünden dehşete kapılmışlardı. Bazıları, gözlerden kaçmak umuduyla ağaçlara tırmandılar, fakat askerlerimiz onları oklarla, mızraklarla ya da kılıçlarla öldürüp yere düşürdüler. Bazıları da savaşmaya cesaret edemediğinden kendini yere attı. Böylece bizimkiler*

Haçlılarla savaşmak zorunda kaldığını belirtmiştir.⁷² Nitekim Askalan'daki askeri mücadeleden yenilgiyle dönen Fâtımî Veziri Afdal'ın şu sözleri aktarılanları desteklemektedir: “*Ve şimdi bu ordu, ülkemize gelip yalvardıklarında, Mısırlıların sık sık sadaka vermeye alışık oldukları bir ordudur... Yazıklar olsun bana! Daha ne diyebilirim!*”⁷³ Görüldüğü üzere Mısırlıların her türlü yardımı yaptığı Haçlılar, Kudüs'teki Müslümanları şehit ettikten sonra yönlerini Askalan'da bulunan Fâtımî birliklerine çevirmiş ve sayıları 200.000 olan Fâtımî kuvvetlerini yenerek onları 20.000 dinar haraca bağlamıştır.⁷⁴

Sırma, Kudüs'te kurulan Haçlı krallığının ömrünü uzatan bazı dini kuruluşlara da değinmiştir. Özellikle “*Hristiyan Savaş Tarikatı*”nın (Templiers) hastalara ve yaralılara yardım etme amacından uzaklaşarak nasıl bir ölüm makinesine dönüştüğünü dizelerine taşımış, Haçlıların Batı geleneğinde hâkim bir unsur olan “baron” ve “feodalite” sistemini ele geçirdikleri şehirlerde de uyguladıklarını aktarmıştır.⁷⁵ “*Müslümanların Tarihi*” adlı eserinde söz konusu tarikatın yaş, cinsiyet ve statü farkına bakılmaksızın kiliselerde dahi binlerce insanı öldürdüğünü ve geçtikleri yerlerde sadece kan ve ölüm bıraktıklarını belirtmiştir.⁷⁶

Kudüs'ün işgalinden sonra Haçlıların faydalı olan her şeyi yok ettiğini belirten Sırma, onları “barbar” olarak nitelendirmiştir. Bu tanımlamayı “*Bu barbarlıktan dolaydır ki, 12 Temmuz 1109'da Trablusşâm'ı aldıktan sonra, oranın en büyük kütüphanesi olan Dâru'l-İlm'in, yüz bin ciltten fazla olan ilmi kitaplarını toplayıp yaktılar*”⁷⁷ sözleriyle detaylandırmıştır. Bu barbarlıklar, “din adına” anlayışı gereği Hristiyanlarca hoş görülmuş ve hatta Doğunun zenginliklerine kavuşabilmek için Hristiyanların yeni maceralara atılmaları teşvik edilmiştir.

İmâdüddin Zengî (1127-1146) döneminde Müslümanların arasındaki “sen-ben” kavgasının azaldığı ve Müslümanların çıkarını düşünen bir politika güdüldüğü görülmektedir.⁷⁸ Seleflerine oranla daha akılcıca davranan Zengi, Haçlıların Müslümanlardan aldıkları toprakları geri almaya başlamış ve 1136 yılında Antakya civarındaki birçok yerleşim bölgesini onların hâkimiyetinden kurtarmıştır.⁷⁹ 1144 yılında Urfa'nın Zengi tarafından fethedilmesi⁸⁰ ve 1146 yılında da oğlu Nureddin Zengi (1146-1174) döneminde bu hâkimiyetin pekiştirilmesi Avrupa'da yeni bir seferin başlamasına sebebiyet vermiştir. Nitekim II. Haçlı Seferi (1147-1149), Urfa'yı Müslümanların elinden almak üzere başlatılmış ve bu sefere diğerinden farklı olarak

onları mezbahanedeki hayvanlar gibi boğazladılar. Denize yakın bulunan Saint-Gilles kontu onlardan bir kısmını öldürdü. Bir kısmı da denize atladı ve diğerleri oraya buraya kaçtılar” (Bk. Anonim Haçlı Tarihi, 162).

⁷² Sırma, *Haçlı Seferleri*, 88.

⁷³ Anonim Haçlı Tarihi, 162.

⁷⁴ Anonim Haçlı Tarihi, 162; Sırma, *Haçlı Seferleri*, 88.

⁷⁵ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 94; Sırma, *Nasıl Sömürüldük?*, 89.

⁷⁶ Sırma, *Müslümanların Tarihi*, 5:81.

⁷⁷ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 94.

⁷⁸ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 97.

⁷⁹ Paul M. Cobb, *Müslümanların Gözüyle Haçlı Seferleri*, çev. Ekin Duru, (İstanbul: Say Yayınları, 2018), 199.

⁸⁰ Haçlıların aksine Müslüman komutanlar, bir bölgeyi fethettiklerinde katliamı yasaklamıştır. Nitekim Urfa'nın fethinden sonra Zengi, yağma ve talan yapılmasını yasaklamış, meskûn mahaldeki halkın vergisini azaltarak şehre düzen getirmiş ve imar çalışmaları yaptırmıştır (Geniş bilgi için bk. Cobb, *Müslümanların Gözüyle Haçlı Seferleri*, 204).

Alman kral III. Konrad ve Fransa Kralı VII. Louis katılmıştır.⁸¹ Sayıları yüz binleri bulan Alman ve Fransız birlikleri, Anadolu topraklarında Selçuklular karşısında ağır bir yenilgiye uğramışlar ve bu devasa ordunun ancak üçte birini kutsal topraklara ulaştırabilmişlerdir. Kudüs'e ulaşanlar, Müslümanların Şam'da toplanıp yeniden saldırabileceği endişesiyle Şam'ı kuşatmaya karar vermişlerdir. Ancak Sırma'nın tabirine göre “*artık Müslümanlar, Haçlıların ne denli tehlikeli olduklarını ve İslam dünyasındaki emellerini öğrenmiş olduklarından*”⁸² bu kuşatmayı kaldırmayı başararak onları geri püskürtmüşlerdir.

1171 yılında Fâtımî Devletinin sona ermesi ve 1174 yılında da Nureddin Zengî'nin vefatından sonra Selâhaddîn-i Eyyübî, Şam'da Müslümanların birliğini sağlamaya çalışmış, bir taraftan onun hâkimiyetini kabul etmeyen Müslüman sultanlıklarla diğer taraftan da Haçlılara karşı mücadeleye devam etmiştir. 1187 yılında bütün İslam devletlerini kendi komutası altında toplamış ve Hittin Kalesi'ne sığınan düşmanı yenmeyi başarmıştır. Savaş sonrası ele geçirilen ganimetler arasında Hristiyanlara göre kutsal kabul edilen “Haç”ın bir parçasının bulunması, Frenklerin en büyük kaybı olarak görülmüştür.⁸³ 20 Eylül 1187 tarihinde Kudüs'ü onların elinden alan Selâhaddîn, buradaki bütün Hristiyanlara emân vermiştir. Onun verdiği bu emânı İhsan Süreyya Sırma şu sözlerle değerlendirmiştir:

“Dikkat edilecek olursa, Selahaddin amân verdi; fakat hiç kimsenin malına dokunmadı. Zaten dokunsaydı, onlar da amân ücretlerini vermeyeceklerdi. Onun içindir ki Batılılar bile Selahaddin'e ‘Grand Saladin’ diyorlar... Selahaddin Hristiyanlara öyle kibar davrandı ki, bazı Hristiyanlar onun gizlice Hristiyan olabileceğini bile düşündüler. Onlar bilmiyorlar ki bu büyük jest, Kudüs'ü ilk fetheden Hz. Ömer tarafında da sergilenmiş, İslam'ın emrettiği bir hareketti”.⁸⁴

Kudüs'ün fethedilmesi, Kutsal Haç olarak kabul edilen eşyanın Müslümanların eline geçmesi Avrupa'yı hareketlendirmiş ve yeni bir Haçlı Seferi başlatılmıştır. Bu sefere İngiltere kralı Aslan Yürekli Richard, Fransa kralı Philippe Auguste ve Alman imparatoru Frederik Barbarossa kendi birlikleri ile birlikte katılmış ve söz konusu sefer 1189-1192 yılları arasında gerçekleşmiştir. Bu sefer esnasında Hristiyan halktan “*Selahaddin öşrü*” adı verilen bir vergi alınmıştır.⁸⁵ Yeni kurulan bu Haçlı ordusu Müslümanlarla Akka Kalesi civarında karşılaşmış ve Müslümanlar Haçlılarla antlaşmak zorunda kalmıştır. Ancak Sırma'nın daha önce zikrettiği üzere “Haçlı da vefa olur mu?” anlayışı yeniden zuhur etmiş ve Haçlılar antlaşma kurallarını ihlal ederek Akka'da Müslümanları öldürmeye başlamıştır. Nitekim Müslümanlara karşı yürütülen bu katliam o kadar korkutucudur ki, Müslüman anneler çocuklarını İngiltere kralı Aslan Yürekli Richard'ı kastederek, “*Sus, yoksa Frankların kralı Richard'ı çağırırım*” cümlesiyle korkutmuşlardır.⁸⁶

1202-1204 yıllarında gerçekleşen IV. Haçlı Seferi, Kudüs'ü yeniden geri almak üzere Venedik'ten başlatılan bu sefer İstanbul'da sonlandırılmıştır. İhsan Süreyya Sırma bu seferin sonucunu şu sözlerle değerlendirmiş ve Haçlıların asıl amacının ne olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur:

⁸¹ David Nicolle, *İkinci Haçlı Seferi (1148)*, çev. L. Ece Sakar, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2010), 5, 17-19.

⁸² Sırma, *Haçlı Seferleri*, 102.

⁸³ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 119.

⁸⁴ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 125-126.

⁸⁵ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 129.

⁸⁶ Sırma, *Müslümanların Tarihi*, 4:395; Sırma, *Haçlı Seferleri*, 134.

“Haçlı Seferleri, gördüğümüz gibi, Kudüs’e gidip “hacı” olmak için değil, Müslüman veya Hristiyan, önlerine gelen herkesi öldürmek ve mallarına el koymak için yapıldı. Nitekim Haçlılar İstanbul’a tamamen hâkim olunca, Venedikliler ve Frankların ortak oldukları “İstanbul Frank İmparatorluğunu” ilan ettiler”.⁸⁷

Bu bağlamda kurulan İstanbul İmparatorluğu sadece 53 sene hüküm sürebilmiştir.

İhsan Süreyya Sırma, 1204- 1291 yılları arasındaki Haçlı Seferlerinin üzerinde çok fazla durmamış, ancak Haçlıların Müslümanlara yönelik katliamlarının V. Haçlı Seferi’nde (1217-1221) Dimyat’ta da devam ettiğini belirtmiştir.⁸⁸

3.1. Yeni Haçlılar

18. yüzyıldan itibaren Haçlı zihniyeti farklı bir yayılma politikası uygulama başlamıştır. Söz konusu dönemden itibaren bu düşünceye hizmet eden Batılı devletler, sömürge elde edebilmek için Doğu ülkelerine silahlı asker yerine bilimsel araştırma yapma bahanesiyle kâşifler, bilim adamları göndermiştir.⁸⁹ Bu kimseler bir taraftan elde ettikleri doğal zenginlikleri ivedi bir şekilde kendi ülkelerine taşıırken diğer taraftan da misyonerlik faaliyetlerinde bulunmuşlardır. XIII. Louis döneminde papaz Joseph tarafından yeni bir Haçlı metodu olarak ilan edilen “Misyonerlik”⁹⁰, İslam devletleri arasındaki sürtüşmeyi artırmakla kalmamış, Batı’nın yeniden Doğu’nun hazinelerine el koymasına zemin hazırlamıştır. Alman tabiat bilginleri Ehrenburg ve Hemprich’in 1825 yılında Yemen’e yaptıkları bir gezide orada topladıkları bazı bitkileri korumak amacıyla (!) Berlin müzesine götürmesi bahsedilen hususa örnek olarak gösterilebilir.⁹¹ Bunun yanı sıra doktor kılığında İslam ülkelerine gelen bazı kişiler, hilafeti Araplar nezdinde itibarsızlaştırma ve Türkleri sömürgeci olarak göstermeye çabası içinde olmuşlardır.⁹² Bu misyonerlik faaliyetleri ile Batılı Hristiyanlar, Haçlı seferlerinden itibaren uygulamak istedikleri Hristiyanlaştırma çalışmalarını yeniden hayata geçirmek istemişlerdir.⁹³ Netice olarak da Batı’nın kıskırtması ve misyonerlerin çalışması sonucunda Fas ve Polisaryo askerleri yıllarca birbiri ile savaşırken, birçok Müslüman ülkede Kur’an’ın hükümlerine ve Peygamberin sünnetine göre yaşamak suç olarak görülmüştür.⁹⁴ Batı’nın desteği ile Müslüman ülkelerde faaliyet gösteren misyonerler, aynı zamanda Osmanlı Devleti’nin son zamanlarında çıkan isyanların en büyük müsebbibi olmuşlardır.⁹⁵ Misyonerlik çalışmaları ve Haçlı Seferleri arasında yakın bir bağ kuran Sırma, her ikisinin de amacının Türklerin Hristiyanlaştırılması ve Türkler tarafından kurulan devletlerin yıkılışının hızlandırılması olarak açıklamıştır.⁹⁶

Sultan Abdülhamid ve onun dönemindeki siyasi olaylar, İhsan Süreyya Hoca’nın üzerinde araştırma yaptığı ve birçok Fransızca belgeyi Türkçeye tercüme ederek gün yüzüne çıkardığı bir meseledir.⁹⁷ Hoca’nın araştırmalarına göre Sultan Abdülhamid,

⁸⁷ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 142.

⁸⁸ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 144-153.

⁸⁹ Sırma, *Osmanlı Devleti’nin Yıkılışında Yemen İsyancıları*, 61, 83.

⁹⁰ Sırma, *Osmanlı Devleti’nin Yıkılışında Yemen İsyancıları*, 84.

⁹¹ Sırma, *Osmanlı Devleti’nin Yıkılışında Yemen İsyancıları*, 62.

⁹² Sırma, *Osmanlı Devleti’nin Yıkılışında Yemen İsyancıları*, 65-69.

⁹³ Sırma, *Osmanlı Devleti’nin Yıkılışında Yemen İsyancıları*, 83.

⁹⁴ Sırma, *Pakia Mektupları*, 35.

⁹⁵ İhsan Süreyya Sırma, *Belgelerle II. Abdülhamid Dönemi*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 1998), 37.

⁹⁶ Sırma, *Sömürü Ajanı İngiliz Misyonerleri*, 39,81.

⁹⁷ İhsan Süreyya ile yapılan bir röportajda, Abdülhamid Han ile alakalı kendi hocasının bir sözünü şöyle anlatmıştır: “Doktora hocam Paris’te bir gün dedi ki: Senin bu Sultan bastonunun ucunu Karadeniz’e sokar ama Akdeniz bulanır”. Ayrıca Sırma Abdülhamid Han’ın uyanık bir adam olduğundan dolayı

Batı'nın gerçek yüzünü görmüş ve onların yeni bir usulle sergiledikleri Haçlı savaşına karşı çıkarak bütün Müslümanları bir bayrak altında birleştirmeyi amaçlamıştır.⁹⁸ Panislamizm düşüncesi için Sultan'a yardımcı olan ve hatta bu nedenle Batı'yı korkutan tarikatlar, başta Fransızlar olmak üzere Batılı devletlerin hedefi haline gelmiş ve yeni yazılacak senaryoların onlar üzerine olması kararlaştırılmıştır.⁹⁹ Nitekim Tonybee gibi bazı Batılı tarihçilerin Panislamizm düşüncesinin uykuda olduğunu ve onun her an uyanabileceğini hesaplamak zorunda olduğunu belirtmesi, günümüzde dahi İslam dünyasının bir araya gelmemesi için oynanan oyunların devam ettiğini göstermektedir.¹⁰⁰ Ayrıca Sırma, bazı arşiv belgelerini de kaynak göstererek yaptığı araştırmalar sonucunda Batılılar zoruyla Osmanlı'nın son döneminde ilan edilen reformların amacının, Osmanlı Devleti'ni kalkındırmaktan ziyade, Ayasofya üzerinde parlamakta olan hilali indirerek yerine tekrar Hristiyan haçını koyma amacında olduğunu ortaya koymuştur.¹⁰¹ Sonraki dönemlerde ise yine Batı'nın telkinleri ve bazı devlet adamlarının Batı'ya yaranma arzusu nedeniyle "*Almanların yanında Fransız ve İngilizlere karşı savaşmak cihaddır*" diye bir fetva çıkarılmış ve böylelikle devletin en önemli makamı dahi Batı'nın istekleri doğrultusunda kullanılmıştır.¹⁰²

20. yüzyıl başlarında Batı'nın ya da Haçlı zihniyeti taşıyan ülkelerin hümanist tavırlar takınarak insanlık yararınaymış gibi gözükken kurum ve kuruluşlar açtığı görülmektedir. Örneğin Amerika'nın "*Barış Gönüllüleri*" (*Peace Corps Volunteers*) isimli bir kuruluşu üçüncü dünya ülkelerine Hristiyan misyonerler gönderdiğini itiraf etmiştir.¹⁰³

Yüzlerce yıl süren Haçlı Savaşları sonrasında Müslümanların eline geçen kutsal topraklar 1948 yılı Birleşmiş Milletler kararına ve o dönemde Türkiye'nin uyguladığı politika sonucunda siyonistlere bırakılmıştır. Kudüs, sadece Müslümanların idaresinde iken altın çağını yaşamış, ne Müslümanlardan önce ne de sonra bu coğrafyada yaşayan etnik gruplar hiçbir zaman birbirlerinden emin olamamışlar ve bu nedenle huzur bulamamışlardır.¹⁰⁴ Bu nedenle Sırma özellikle Kudüs hakkında bazı tavsiyelerde bulunmuş ve düşüncelerini şu sözlerle aktarmıştır:

"Günümüz Müslümanları, önce Hz. Ömer, sonra da Selahaddin-i Eyyubi tarafından fethedilen ve kendileri açısından kutsal olan Kudüs'ün, 1948'de bir oldu-bittiye getirilerek, nasıl Siyonistlere terkedildiğini düşünmeli, o dönemin hala karanlıkta olan arşiv belgeleri araştırılarak gün yüzüne çıkarılmalıdır. Çıkarılmalı ki, Müslümanlar özellikle de Türkiye Müslümanları, Kudüs'ün hangi taviz karşılığında terk edildiğini görsünler! Hatta daha ileri giderek, 7.ordunun neden oradan çekildiğini araştırmalıdır... Zira "7.ordu neden Filistin'den çekildi" sorusu, hala cevabını bulamamış, tarihimizin karanlık sahifelerinden biridir..."¹⁰⁵

Sırma'nın benzetmesine göre kendi ülkesinde Haçlı zihniyeti taşıyan ve laikçi medya grubu olarak adlandırdığı bazı yayın grupları vardır. Söz konusu kişiler kendi tarifıyla

Batılıların onu sevmediğinden bahsetmiştir. (Bk. Yeni Şafak, "Müslümanların derdi kalmadı", erişim: 4 Eylül 2019, <https://www.yenisafak.com/roportaj/muslumanlarin-derdi-kalmadi-353368>).

⁹⁸ Sırma, *Belgelerle II. Abdülhamid Dönemi*, 10.

⁹⁹ Sırma, *Belgelerle II. Abdülhamid Dönemi*, 13.

¹⁰⁰ Sırma, *Belgelerle II. Abdülhamid Dönemi*, 26.

¹⁰¹ Sırma, *Belgelerle II. Abdülhamid Dönemi*, 29.

¹⁰² İhsan Süreyya Sırma, *Nehirlerin Dili*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 1996), 68.

¹⁰³ İhsan Süreyya Sırma, *Sömürü Ajamı Amerikan Misyonerleri*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2017), 9.

¹⁰⁴ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 156.

¹⁰⁵ Sırma, *Haçlı Seferleri*, 157.

zatina karşı bir Haçlı savaşı başlatmıştır. Bu benzetmesi oldukça enteresandır. Zira Haçlı Savaşları döneminde bazı Müslüman devletler Haçlıların yanında yer almıştır. Sırma da, o dönemde verdiği bir hutbe nedeniyle laikçi medyanın hedefinde yer almış ve hakkında “*Yobaz hutbeye büyük tepki*”, “*Dinci gericiliğin göstergesi*” gibi manşetlerle haberler yayınlanmıştır.¹⁰⁶ Ancak İhsan Hoca'nın en ağırına giden hadise, dönemin Diyanet İşleri Başkanlığı makamını işgal eden kişi ya da kişilerin kendisine destek olmak yerine söz konusu medya grubunun yanında olmasıdır. Zira o, bu durumu “*Haçlı seferberliğine katılma*” olarak aktarmıştır.¹⁰⁷

İhsan Süreyya Sırma, Müslümanların Batılılaşma ya da Haçlı zihniyetinden kurtulması için bazı eserlerde birçok formül vermiştir. Örneğin Pakia Mektupları adlı eserinde Tian'ın mektuplarından yola çıkarak hem sorunlarımızı hem de çözümlerini ortaya koymuştur. Müslümanların ekonomik ve teknolojik imkânsızlıklara rağmen - Afganistan'ın Rusya'yı yenmesinde yaşadığı üzere- Kur'an'ın ipine ve Rasul-u Ekrem'in sünnetine sarıldığı müddetçe altından kalkamayacakları bir meselenin olmadığını belirtmiştir.¹⁰⁸ Ona göre tek kurtuluş reçetesi ve bunun tek yolu İslam'dır.

SONUÇ

İhsan Süreyya Sırma, İslam literatürüne 34 eser ve sayısız makale kazandırmış ve eserlerinde tarihi olayların günümüze yansımalarını, tarihin tekerrürden ibaret olduğunu ve tarihten ibret alınması gerektiğini aktarmıştır. Onun eserlerinde özellikle durduğu üç madde vardır ki onlardan birincisi; saltanat ve ulu'l emr anlayışının yanlış idrak edilmesi, ikincisi; Müslümanların gafleti ve diğeri de Müslümanlar arasındaki parçalanmışlıktır. Nitekim bu üç olgu, hem Batı'nın İslam ülkelerine müdahalesini hem de onun öncesinde İslam topraklarına yapılan Haçlı Savaşlarının temel sebebi olmuştur. Papa II. Urbanus'un Haçlı Seferleri öncesinde Avrupalı kral, prens ve derebeyleri ikna ederken kullandığı ilk söylem de zaten Müslümanların arasındaki parçalanmışlığın Kudüs'ün fethi için uygun bir zemin oluşturduğuydu.

Usta tarihçi, Hristiyan Batı'nın tanınması için İslam dünyasının mutlaka Haçlı seferlerini çok iyi bilmesi gerektiğine inanmıştır. Ona göre Haçlı Savaşlarının asıl nedeni; dini değil çıkar amaçlıdır. Hz. Ömer döneminde İslam topraklarına katılan Kudüs, papa ve din adamlarının çabalarıyla birçok Haçlı Savaşının başlamasının genel sebebi olarak gösterilmiştir. I. Haçlı Seferi'nde Kudüs'ün kaybedilmesi sonrasında, Kudüs'ü tekrar geri almak için birçok askeri mücadele verilmiş, ancak Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin bütün Müslümanları bir çatı altında toplamasından sonra Kudüs geri alınabilmiştir.

Haçlı Seferleri sayesinde Batı'nın Doğu'dan ve Doğu'nun zenginliklerinden haberdar olduğunu özellikle vurgulayan Sırma, söz konusu mücadelelerden sonra Batılıları İslam topraklarından çıkarmanın mümkün olmadığını da belirtmiştir. Nitekim Osmanlı'nın son dönemlerinde İngiliz, Amerikan ve Fransız misyonerleri için söz konusu coğrafya bir çalışma sahası olarak seçilmiştir. Bu çalışmalar 1948 yılında Filistin topraklarında bir gecekondu misali kurulan İsrail ile meyvesini vermiştir.

İhsan Süreyya Sırma eserlerinde Müslümanların durumuna üzüldükleri aynı zamanda tavsiyelerde de bulunmayı ihmal etmemiştir. Müslümanların Kur'an'ın hükmüne,

¹⁰⁶ İhsan Süreyya Sırma, *Müslümanlarda Yanlış Din Anlayışları*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2018),144.

¹⁰⁷ Sırma, *Müslümanlarda Yanlış Din Anlayışları*, 144.

¹⁰⁸ Sırma, *Pakia Mektupları*, 114.

Peygamberin sünnetine uyarak, daha doğru bir ifadeyle yaşantılarını Allahın istediği şekle sokarak üzerlerine atılan ölü toprağını silkebileceğini özellikle belirtmiştir.

KAYNAKÇA

Albert of Aachen. *Historia Ierosolimitana. History of the Journey to Jerusalem.* trans. Susan B. Edgington. Surrey, 2013.

Anonim Süryani Kroniği. çev. İlhan Aslan. İstanbul: Post Yayınları, 2019.

Asbridge, Thomas. *Haçlı Seferleri.* İstanbul: Say Yayınları, 2014.

Cahen, Claude. *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı.* çev. Mustafa Daş. İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2018.

Cobb, Paul M. *Müslümanların Gözüyle Haçlı Seferleri.* çev. Ekin Duru. İstanbul: Say Yayınları, 2018.

Demirkent, Işın. "Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri". *Turkish Journal of History.* 35 (Temmuz 2011): 67-78.

Demirkent, Işın. "Haçlılar". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 14: 525-546. Ankara: TDV Yayınları, 1996.

Demirkent, Işın. *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1118).* Cilt: 1. Ankara: TTK Yayınları, 2013.

Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerir et-Taberi. *Tarih 'ul-Ümem ve 'l-Mülûk.* thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim. Cilt: 3, Beyrut: Daru's Süveydân, Tarih Yok.

Fulcherius Carnotensis. *Kudüs Seferi.* çev. İlcan Bihter Barlas. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2009.

Gesta Francorum et Aliorum Hierosolymitanorum (Anonim Haçlı Tarihi). çev. Ergin Ayan. İstanbul: Selenge Yayınları, 2013.

İbn Kalânisi. *Şam Tarihine Zeyl.* çev. Hasan Âli Yücel. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015.

İbnü'l-Esîr. *El- Kâmil fi't- Tarih.* Cilt: 8. İstanbul: Ocak Yayınları, 2016.

Nicolle, David. *İkinci Haçlı Seferi (1148).* çev. L. Ece Sakar. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2010.

Raimundus Aguliers. *Haçlılar Kudüs'te.* yay.haz. Süleyman Genç. İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2019.

Runciman, Steven. *Haçlı Seferleri Tarihi.* Cilt: 1-3. Ankara: TTK Yayınları, 2008.

Sırma, İhsan Süreyya. *İslami Tebliğin Medine Dönemi ve Cihad.* İstanbul: Beyan Yayınları, 2017.

Sırma, İhsan Süreyya. *Belgelerle II. Abdülhamid Dönemi.* İstanbul: Beyan Yayınları, 1998.

Sırma, İhsan Süreyya. *Dağların Sırrı.* İstanbul: Beyan Yayınları, 2017.

Sırma, İhsan Süreyya. *Haçlı Seferleri.* İstanbul: Beyan Yayınları, 2017.

Sırma, İhsan Süreyya. *Hilafetten Saltanata Emeviler Dönemi.* İstanbul: Beyan Yayınları, 2016.

Sırma, İhsan Süreyya. *İslam ve Tarih,* İstanbul: Beyan Yayınları, 1991.

- Sırma, İhsan Süreyya. *İslami Tebliğin Mekke Dönemi ve İşkence*. İstanbul: Beyan Yayınları, 1991.
- Sırma, İhsan Süreyya. *İslâmî Tebliğin Örnek Halifeler Dönemi*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2011.
- Sırma, İhsan Süreyya. *Müslümanlarda Yanlış Din Anlayışları*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2018.
- Sırma, İhsan Süreyya. *Müslümanların Tarihi*. Cilt: 1-5. İstanbul: Beyan Yayınları, 2017.
- Sırma, İhsan Süreyya. *Nasıl Sömürüldük?*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2016.
- Sırma, İhsan Süreyya. *Nehirlerin Dili*. İstanbul: Beyan Yayınları, 1996.
- Sırma, İhsan Süreyya. *Neler Sordular*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2002.
- Sırma, İhsan Süreyya. *Osmanlı Devleti'nin Yıkılışında Yemen İsyanları*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2015.
- Sırma, İhsan Süreyya. *Pakia Mektupları*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2017.
- Sırma, İhsan Süreyya. *Sömürü Ajanı Amerikan Misyonerleri*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2017.
- Sırma, İhsan Süreyya. *Sömürü Ajanı İngiliz Misyonerleri*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2016.
- Sırma, İhsan Süreyya. *Tanzimat'ın Götürdükleri*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2016.
- Sırma, İhsan Süreyya. *Tarih Şuuru*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2000.
- Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*. çev. Hrant D. Andreasyan. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2019.
- Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği (Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar)*. çev. Ergin Ayan. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2016.
- Yeni Şafak. "Müslümanların derdi kalmadı". Erişim: 4 Eylül 2019. <https://www.yenisafak.com/roportaj/muslumanlarin-derdi-kalmadi-353368>